

Мирончук Н.М. Академічна мобільність у європейському освітньому просторі // Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном : збірник наукових праць / за заг. ред. д.п.н., проф. С. С. Вітвицької, к.п.н., доц. Н. М. Мирончук. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 20-23.

Мирончук Н.М., канд. пед. наук, доцент
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

Академічна мобільність у європейському освітньому просторі

У сучасному суспільстві освіта і знання стають транскордонним та транснаціональним явищем. Формування єдиного світового освітнього простору відбувається через зближення підходів різних країн до організації освіти, а також через визнання документів про освіту інших країн. Загальноєвропейський простір вищої освіти й загальноєвропейський дослідницький простір утворюють сучасне європейське суспільство знань. Спільний європейський освітній простір, з одного боку, сприяє зростанню мобільності студентів та професорсько-викладацького складу, а з іншого – академічна мобільність є необхідною умовою формування спільного освітнього простору. Академічна мобільність збільшує шанси людини на професійну самореалізацію, а також підвищує якість трудових ресурсів національної економіки.

Мета статті – окреслити стан розвитку академічної мобільності в Україні та світі на основі аналітичних даних та визначити окремі міжнародні освітні програми, які забезпечують академічну мобільність у європейському освітньому просторі.

Мобільність студентів та викладачів задля постійного обміну досвідом навчання і наукової роботи, а також принцип автономії університетів формують фундаментальні засади стратегії розвитку та організації європейської вищої освіти. Пріоритетні завдання її розвитку на наступне десятиліття окреслені в комюніке Конференції міністрів освіти країн Європи у м. Левен (Бельгія) 28-29 квітня 2009 року. Однією з вимог цього документу є поглиблення міжнародної відкритості європейської вищої освіти та збільшення до 2020 року до 20% частки випускників, які б навчалися чи стажувалися за кордоном [4].

Академічна мобільність є однією з найважливіших сторін процесу інтеграції українських вищих навчальних закладів, і науки в цілому, в міжнародний освітній простір. Це досить складний і багатоплановий процес просування, обміну науковим і культурним потенціалом, ресурсами, технологіями навчання. Академічна мобільність є важливою для особистісного і професійного розвитку людини, оскільки ставить її в умови аналізу й вирішення життєвих ситуацій з позицій власної та іншої культури. Це сприяє розвитку в особистості здатності мислити в порівняльному аспекті; вміню обирати шляхи взаємодії з

урахуванням особливостей іншої культури; готовності до міжкультурної комунікації; поглиблює знання про іншу культуру тощо.

Освітню мобільність у Європейському Союзі забезпечує низка спеціальних програм з багатомільйонними бюджетами. За 20 років програмою Erasmus скористалися понад 1,7 млн громадян ЄС. Для академічних обмінів між державами Євросоюзу та іншими країнами в рамках цього проекту працює програма Erasmus-Mundus («Еразм-Світ»). Проте, незважаючи на фахову підтримку з боку ЄС, нею скористалися лише поодинокі ВНЗ України, які мають реальні партнерські зв'язки з ВНЗ країн Євросоюзу.

Серед освітніх програм Європейського освітнього простору, які спрямовані на активізацію міжнародної співпраці та підвищення мобільності серед студентів, викладачів, науковців, програми „Erasmus mundus”, „Tempus”, „Socrates”, „Молодь” (Youth Programme), Програма „Акція Жан Моне – Розуміння Європейської Інтеграції” (Jean Monet Action – Understanding European Integration), програма „Люди” тощо [3, с. 45-53].

Для прикладу, програма «Можливості» розширює дослідницькі можливості, необхідні Європі для того, щоб створити базу знань, яка бурхливо розвиватиметься. Вона охоплює такі напрямки: дослідницькі інфраструктури; дослідження на користь малих та середніх підприємств; сфери знань, дослідницький потенціал, наука у суспільстві, специфічна діяльність у міжнародному співробітництві.

Програма Erasmus у сфері вищої освіти має за мету: удосконалення навичок і здатності до працевлаштування студентів та сприяння конкурентоздатності європейської економіки; покращення якості викладання та навчання; виконання Стратегії модернізації вищої освіти в країнах-учасницях програми та розвиток потенціалу країн-партнерів; посилення міжнародного виміру в програмі ЕРАЗМУС+; підтримка Болонського процесу та діалогу щодо політики у стратегічних країнах-партнерах.

Поза офіційними програмами обміну існує і спонтанне пересування студентів різними країнами. Це відбувається, переважно, через обмежений доступ до освіти у своїй державі. Кількісні обмеження набору абітурієнтів на певні спеціальності змушують їх шукати можливості здобуття освіти за кордоном.

У системі вищої освіти України сьогодні є низка проблем, які перешкоджають підвищенню мобільності студентів і викладачів. Це, зокрема, нестача матеріально-фінансового забезпечення, відсутність спеціальних методів і механізмів академічного обміну, інфраструктури, яка забезпечує ефективний обмін, відмінність змісту навчальних програм з курсів, а також слабка підготовка з іноземних мов у середній та вищій школі, візовий режим та ін. Вирішенню цих проблем певним чином сприяють міжнародні освітні проекти, метою яких є: підвищення якості та ефективності навчання, гарантування визнання дипломів та обмін інформацією.

Стан академічної мобільності в Україні характеризується у аналітичній записці [2], в якій, зокрема, підкреслено, що на відміну від світового досвіду, де

академічна мобільність має системний, організований на рівні державної політики характер, в Україні вона залишається спонтанним та індивідуальним явищем. Контингент студентів ВНЗ усіх рівнів акредитації та форм власності в Україні у 2012/2013 навчальному році становив 2 млн. 170 тис. осіб, у тому числі понад 60,1 тис. іноземців із 146 країн світу, біля 4 тис. з яких – студенти з країн ЄС [цит. за 1]. Серед країн-імпортерів українських освітніх послуг на першому місці Китай – більш як 9 тис. студентів, на другому місці РФ – понад 6 тис., на третьому Туркменістан – понад 5 тис. студентів. За останні три роки кількість іноземних студентів зростає на 7-8 тисяч щорічно, чому сприяє дозвіл іноземним студентам з квітня 2010 року обирати мову навчання – англійську, українську або російську (хоча в більшості ВНЗ викладання здійснюється лише державною мовою).

За даними ЮНЕСКО, всього у 2010 році 3,6 млн студентів здобували вищу освіту за межами своєї держави. Для порівняння, у 2000 р. в світі налічувалося близько 2 млн студентів, що навчаються за кордоном, а їхня прогнозована кількість у 2020 році сягне 5,8 млн [5]. В абсолютних цифрах за кількістю студентів, які навчаються за кордоном, попереду азіатські країни – Китай, Індія та Південна Корея.

Міжнародна академічна мобільність розвивається в Україні дуже повільно. Поїздки за кордон українське студентство здійснює коштом батьків, спонсорів, закордонних благодійних фондів тощо. Закордонне навчання й стажування за рахунок ВНЗ або держави становить менше 10 % від офіційно оголошеної кількості «мобільних українських студентів». Більшість академічних обмінів студентів відбувається шляхом укладення двосторонніх договорів між університетами України та Європи.

Узагальнюючи викладене, зазначимо, що розвиток академічної мобільності уможлиблює прискорення інтеграції країни до Європейського освітнього простору, вдосконалення освітніх технологій, вихід якості української освіти на світовий рівень, інноваційний розвиток університетської науки та інтеграцію її з виробництвом, надходження коштів від іноземних партнерів, які можна інвестувати в розвиток вітчизняної системи освіти, а також покращить якість трудових ресурсів країни та можливості працевлаштування українців тощо.

Для України досягнення ефективної міжнародної академічної мобільності в контексті Болонського процесу, як зазначають автори аналітичної записки [1], реальне лише за умови створення продуктивної системи національної академічної мобільності, її нормативно-правової бази, організаційно-економічного механізму, визначення джерел фінансування та готовності до партнерства суб'єктів процесу академічних обмінів.

Список використаних джерел

1. Вища освіта України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/58/>
2. Здіорук С.І. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір. Аналітична записка [Електронний ресурс] /

С.І. Здіорук, І.В. Богачевська. – Режим доступу:
<http://www.niss.gov.ua/articles/1421/>

3. Болонський процес і вища освіта України: [навч.-метод. посібн.] / Н. М. Мирончук, М. В. Левківський. – Житомир, 2010. – 152 с.

4. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain-la-Neuve, 28-29 April 2009.
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/675&type=HTML>

5. Santiago P., Tremblay K., Basri E., Arnal E. Tertiary Education for the Knowledge Society: Social Features, Equity, Innovation, Labour Market, Internationalisation. Vol. 2. / P.Santiago, K.Tremblay, E.Basri, E.Arnal. – Paris: OECD, 2008. – P. 243.